

Odrastanje Ratka Milića " Koka " u djelima Ivana Kušana

Miščević, Elena

Undergraduate thesis / Završni rad

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Teacher Education / Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:147:516694>

Rights / Prava: [Attribution-ShareAlike 4.0 International/Imenovanje-Dijeli pod istim uvjetima 4.0 međunarodna](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-12**

Repository / Repozitorij:

[University of Zagreb Faculty of Teacher Education - Digital repository](#)



**SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI STUDIJ**

Elena Mišćević

**ODRASTANJE RATKA MILIĆA „KOKA“ U
DJELIMA IVANA KUŠANA**

Završni rad

Petrinja, rujan 2021.

**SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI STUDIJ**

Elena Mišćević

**ODRASTANJE RATKA MILIĆA „KOKA“ U
DJELIMA IVANA KUŠANA**

Završni rad

MENTOR RADA: doc. dr. sc. Sanja Lovrić Kralj

Petrinja, rujan 2021.

SAŽETAK

Ivan Kušan smatra se jednim od najznačajnijih pisaca dječjih romana u Hrvatskoj. Svojim djelima utjecao je na promjenu tematike romana nakon drugog svjetskog rata te uveo kriminalistički roman u hrvatsku dječju književnost. Nakon njegovog prvog romana *Uzbuna na Zelenom Vrh*u javlja se cijeli niz žanrovskih romana. Između ostalih, Kušanova najpoznatija dijela su ona s likom Ratka Milića „Koka“ u kojima se prikazuje njegov život prepun uzbudljivih pustolovina. Međutim, u rasponu od četrdeset godina otkako se objavljuju romani o Koku, zanimljivo je bilo promotriti njegov rast i odrastanje. Cilj je ovog završnog rada prikazati život i odrastanje Ratka Milića „Koka“ u djelima Ivana Kušana. Lik Koka analizirat će se s obzirom na dob njegovu dob i vrijeme zbivanja radnje, a posebni fokus će biti usmjeren na njegovo sazrijevanje koje se očituje u međuljudskim odnosima koje Koko ostvaruje te interesima koje kroz niz djela pokazuje. Korpus djela koji je poslužio za analizu je: *Uzbuna na Zelenom Vrh*u (1956.), *Koko i duhovi* (1958.) , *Koko u Parizu* (1963.), *Zagonetni dječak* (1972.), *Ljubav ili smrt* (1987.) te *Koko u Kninu* (1996.)

Ključne riječi: dječji roman, Koko Milić, Ivan Kušan, odrastanje

SUMMARY

Ivan Kušan is considered one of the most important writers of children's novels in Croatia. With his works, he influenced the change of the theme of the novel after the Second World War and introduced the crime novel into Croatian children's literature. After his first novel *Uzbuna na Zelenom Vrhu*, a whole series of genre novels appeared. Among others, Kušan's most famous works are those with the character of Ratko Milić "Koko", which shows his life full of exciting adventures. However, in the span of forty years since the novels about Koko were published, it was interesting to observe his growth and growing up. The aim of this final thesis is to show the life and upbringing of Ratko Milić "Koko" in the works of Ivan Kušan. The character of Koko will be analyzed with regard to his age and the time of the action, and special focus will be on his maturation, which is manifested in the interpersonal relationships that Koko realizes and the interests he shows through a series of works. The corpus of works used for the analysis is: *Uzbuna na Zelenom Vrhu* (1956.), *Koko i duhovi* (1958.), *Koko u Parizu* (1963.), *Zagonetni dječak* (1972.), *Ljubav ili smrt* (1987.) te *Koko u Kninu* (1996.)

Key words: children's novel, Koko Milić, Ivan Kušan, growing up

Sadržaj

1. UVOD	1
2. BIBLIOGRAFIJA I STVARALAŠTVO IVANA KUŠANA	2
3. DJEČJI ROMAN	3
3.1. Fabula dječjeg romana	4
3.2. Likovi u dječjem romanu	4
3.3. Igra u dječjem romanu	5
4. KUŠANOVO MJESTO U RAZVOJU HRVATSKOG DJEČJEG ROMANA	6
4.1. OBILJEŽJA KUŠANOVIH DJEČJIH ROMANA	9
5. ŽIVOT RATKA MILIĆA „KOKA“ KROZ DJELA	11
5.1. Uzbuna na Zelenom Vrhu	11
5.2. Koko i duhovi	13
5.3. Zagonetni dječak.....	15
5.4. Koko u Parizu.....	16
5.5. Ljubav ili smrt.....	18
5.6. Koko u Kninu	18
6. ANALIZA ODRASTANJA NA OSNOVU STARENJA	20
7. ANALIZA ODRASTANJA NA OSNOVU FIZIČKIH KARAKTERISTIKA I ODNOSA	22
7.1. Fizičke karakteristike	22
7.2. Odnos s obitelji	22
7.3. Odnos s prijateljima	24
7.4. Odnos s djevojčicama	26
8. IRONIJA IMPLICITNOG AUTORA PREMA KOKU	26
9. ZAKLJUČAK	28
LITERATURA	29

1. UVOD

Ratko Milić, zvani Koko jedan je od najpoznatijih likova hrvatskih dječjih romana čije uzbudljivo odrastanje djeca mogu pratiti kroz brojna djela Ivana Kušana. Kušan svojim zanimljivim i inovativnim stilom pisanja, ali i uvođenjem nove tematike intrigira djecu i mlade već dugi niz generacija da čitaju njegova djela i izvan obavezne lektire. U svojim romanima uveo je inovacije na jezičnom i tematskom planu od samog trenutka kada se pojavio na književnoj sceni. Prije pojavljivanja Kušanovih romana smatralo se da ono što se piše za djecu treba biti napisano što boljim i pravilnijim jezikom. Unoseći žargonske izraze Kušan je tako poljuljao tadašnji jezični standard uvriježen u dječjim romanima, te izazvao oštrije reakcije nekih kritičara. (Težak, 2008)

Kada govorimo o likovima možemo zaključiti da ih Kušan ne smješta u jasno određene povijesne i socijalne okvire nego ih samo karakterizira grubim crtama. (Težak, 2008) Kušanovi dječaci su samostalni i ravnopravni u svojem svijetu, problemima i doživljajima, željni su pustolovina, nisu dobri ni zli, vole preuveličavati i suprotstavljati se roditeljima. (Hranjec, 1998)

Tema ovog završnog rada je upoznati se sa djelima Ivana Kušana čiji je glavni lik Ratko Milić „Koko“. Kroz dječje kriminalističke romane *Uzbuna na zelenom Vrhu*, *Koko i duhovi*, *Koko u Parizu*, *Zagonetni dječak*, *Ljubav ili smrt te Koko u Kninu* analizirat ćemo lik Koka Milića, njegov život i pustolovine, odnose, strahove, želje i misli te uvidjeti odrasta li uopće ovaj junak te na koji način.

2. BIBLIOGRAFIJA I STVARALAŠTVO IVANA KUŠANA

Ivan Kušan hrvatski je književnik rođen 30. kolovoza 1933. u Sarajevu. Kada mu je bilo šest godina, 1939., zajedno sa svojom obitelji preselilo je u Zagreb. Tamošnji događaji i ozračje zagrebačkog djetinjstva postali su mu podloga i izvorište za sve dječje romane. (Težak i Crnković, 1993) Njegov otac Jakša bio je književnik i prevoditelj s ruskoga jezika a majka Marija je bila učiteljica. Kušan je u Zagrebu prošao cijelo svoje školovanje. Završio je osnovnu školu, gimnaziju te zatim Akademiju likovnih umjetnosti. (Kušan, 1998) Studij slikarstva, zajedno sa bavljenjem dramom pomoglo je autoru u izgradnji napetih radnji i naglašavanju ambijenta, čime se odlikuje njegova dječja proza. Sam je ilustrirao neke svoje tekstove te utjecao na mnogo pisaca. (Težak i Crnković, 1993) Bio je profesor dramaturgije na Akademiji dramske umjetnosti u Zagrebu. Iako je po zanimanju bio slikar, cijeli život bavio se književnošću, odnosno ponajviše pisanjem romana.

Ivan Kušan autor je osam dječjih romana. Njegov prvi dječji roman, *Uzbuna na Zelenom Vrhu*, objavljen je u Zagrebu 1956., nakon što je ga je prvotno odbio jedan nakladnik u njegovom rodnom Sarajevu, s obrazloženjem da se radi o djelu koje nema ni pedagoških ni književnih vrijednosti. (Zima, 2011) Slijedeći romani izlazili su ovim redoslijedom: *Koko i duhovi* (1958.), *Domaća zadaća* (1960.), *Zagonetni dječak* (1963.), *Lažeš Melita* (1965.), *Koko u Parizu* (1972.), *Ljubav ili smrt* (1987.) i *Koko u Kninu* (1996.) Napisao je također i zbirku pripovijetka za djecu pod nazivom *Strašni kauboj* (1982.) Prvotnim odbijanjem romana *Uzbuna na Zelenom Vrhu* potvrđeno je da je Kušanov dječji roman od početka bio drugačiji od propisanih trendova. (Težak i Crnković, 1993) *Uzbuna na Zelenom Vrhu* obilježila je piščev život:

Uzbuna na Zelenom Vrhu po mnogočemu je odredila moj životni put kao pisca i s njega ne mogu tako lako skrenuti (...), sve dok me ne izvezu na mala vrata – kako sam i ušao. Polazeći od stvarnih događaja iz tada još nedalekog mi djetinjstva, iako je, bojim se, i tu ponajbolje ono što sam smislio i dodao (...) Iz sentimentalnih sam razloga (naivac!) poslao svoj prvi roman za mladež izdavaču u svoj rodni grad, koji ga je odbio jer nema umjetničkih, a još manje pedagoških kvaliteta. Tada ga je prihvatio naš veliki pjesnik Nikola Pavić i objavio u omladinskoj biblioteci Matice hrvatske (...) Uzbuna nije prošla nezapaženo, a ja sam – čini se – otkrio da je i hrvatsku fabulu moguće naći – u prozi za mladež (Kušan, 2001: 529)

3. DJEČJI ROMAN

Roman je jedna od najčitanijih i najtraženijih književnih vrsta kojom se bave mnogi autori od samih početaka romana u 19. stoljeću. Postoje razne definicije i vrste romana koji se međusobno razlikuju. (Zalar, 1978) Jedna od definicija romana je ona Wolfganga Kaysera koji navodi da je roman „priča o privatnom svijetu u privatnom tonu.” (Kayser, 1961, prema Zalar, 1978) Dok Edward Morgan Foster kaže da je roman „djelo s više od 50 000 riječi“ (Forster, 1927, prema Zalar, 1978) Upravo u ove dvije definicije romana vidimo koliko su različite i drugačije shvaćene u očima promatrača. Najjednostavniju definiciju romana naučili smo u srednjoj školi: Roman je književna vrsta koja u okviru sudbine pojedinca daje cjelovit prikaz nekog društva i vremena. (Zalar, 1978) U hrvatskoj dječjoj književnosti, dječji roman pojavljuje se prvi puta u knjizi *Dječja književnost* Milana Crnkovića, objavljenoj 1967. Kako postoje mnogobrojne definicije romana kao književne vrste, tako se i uz dječji roman vežu različita mišljenja i shvaćanja te književne strukture. Jedna od definicija govori: „dječji roman je slojevita pripovjedna vrsta dječje književnosti u kojem su glavni likovi djeca, sa svim svojim doživljajima, strepnjama i nadama.” (Skok, 1991, prema Hranjec, 1998: 9) Ako govorimo o dječjem romanu moramo imati na umu dijete i njegovo shvaćanje svijeta oko njega.

Posve je prirodno da se dječja književnost, a onda, uže govoreći, i dječji roman, bave prije svega dječjim svijetom kao i 'stanovitim idejama i osjećajima karakterističnim za djetinjstvo'. Stoga je posve legitimno pretpostaviti da je to određenje prisutno od samih početaka dječjeg romana, da je to zadanost koju dječji roman mora imati ako uopće želi biti dječji roman. (Majhut, 2005: 388)

Ono što dječji roman odnosno kako ga autori Crnković i Težak (2002) određuju roman o djetinjstvu, mora imati jest opis djetinjstva. Treba sadržavati opis događaja iz stvarnoga života te dječje avanture koje ne prelaze granice. Također, dječji roman odlikuje se kratkim i jednostavnim stilom i izrazom te gotovo uvijek sretnim završetkom. Osim ovih glavnih karakteristika, radnja dječjeg romana najčešće je i podijeljena na poglavlja. (Crnković i Težak, 2002)

Berislav Majhut (2005) ističe da dječji roman ne treba umanjivati i shvaćati ga jednostavnijom izvedbom romana za odrasle koja je namijenjena za slabije djetetove intelektualne mogućnosti. Naprotiv, dječji roman ima visok stupanj autonomije u odnosu na književnost općenito, on je dio posebnog sustava, razvijao se u sklopu dječje književnosti te se u tom okviru određuju njegove vrste i obilježja.

Vodeći se time potrebno je upoznati poetička obilježja dječjeg romana te je li on, s obzirom na svoja obilježja, sličan, odnosno komplementaran romanu za odrasle ili zauzima novo mjesto u književnosti (Hranjec, 1998) Postoje određeni segmenti dječjeg romana na koje treba obratiti pozornost pri navođenju njegovih poetičkih obilježja. Hranjec (1998) ističe fabulu, likove, pustolovnost i akciju, fenomen igre i jednostavnost kao glavne segmente dječjega romana.

Fabula u dječjem romanu nije toliko složeno strukturirana, likovi su najčešće predstavljeni u okviru družina gdje je glavni lik često i vođa te družine, pustolovnost i akcija pridonose dinamici, a fenomen igre neizostavan je i na tematskom planu i na razini stil. (Hranjec, 1998: 9-11)

3.1. Fabula dječjeg romana

Među najvažnije elemente dječjega romana ubraja se fabula. Ona može biti stvarna ili izmišljena, a autor na temelju toga stvara novu književnu zbilju. (Hranjec, 2009) Hranjec u svojim *Ogledima o dječjoj književnosti* ističe da je naracija te napeta i uzbudljiva priča najvažniji poetički segment dječjega romana. Također naglašava da u dječjem romanu ne postoji složena struktura, raspletena kompozicijska mreža niti stupnjevita fabula već je za dječji roman karakterističan linearan slijed događaja. (Hranjec, 2009) Obzirom da su čitatelji dječjih romana obično u dobi od osme do trinaeste godine, moramo imati na umu njihov psihički i kognitivni razvoj koji zahtjeva akciju, dinamiku i pokret. Fabula dječjeg romana mora zainteresirati dijete, te ostaviti na njega trajan dojam i poruku.

3.2. Likovi u dječjem romanu

Uz fabulu, važnu ulogu u dječjem romanu imaju likovi, koji su nositelji radnje. Ako autor uvodi lik prema književnopovijesnom modelu, govorimo o tipičnom liku, a stvori li

novi karakter tada govorimo o individualizaciji lika. (Hranjec, 2009) Lik se može prikazati na razne načine poput opisom, govorom ili putem drugih likova. Hranjec (2009) ističe da se likovi u dječjem romanu imenuju karakterom, a najčešće su prikazani u okviru družine. U dječjim romanima, kao između ostalog, u svim, prisutan je pripovjedač, a postoje dvije vrste pripovjedača: sveznajući te pripovjedač svjedok. (Grdešić, 2015)

3.3. Igra u dječjem romanu

Igra je posebno važan segment dječjega romana. Hranjec (2009) ističe da je igra vrlo zastupljena u romanima za djecu te oblikuje život djeteta kao lika. Dijete kroz igru u romanu pokazuje svoje ponašanje, razmišljanja, svoje ciljeve i ideale te se ponaša u skladu sa svijetom djece u odnosu na svijet odraslih.

4. KUŠANOVO MJESTO U RAZVOJU HRVATSKOG DJEČJEG ROMANA

Prema periodizaciji hrvatske dječje književnosti koju je iznio Milan Crnković (1972.), a preuzeo Hranjec (1998), godine 1956. izlaze važna djela, zbirka pjesama *Prepelica* Grigora Viteza te roman Ivana Kušana *Uzbuna na Zelenom Vrh* kojima započinje razdoblje moderne dječje književnosti u Hrvatskoj, a koje autori nazivaju Vitezovim dobom (Hranjec 1998). Novost koju donose Kušanovi romani u odnosu na dotadašnje romane je dvojaka: s jedne strane korištenjem sheme kriminalističkog romana u obraćanju dječjoj publici Kušan uvodi žanrovski model u hrvatsku dječju književnost, a tematikom i pristupom dječjem romanu razlikuje se i od romana 1950-ih jer se odmiče od poetike tada dominantne poetike socijalističkog realizma (Majhut, 202*). Za razliku od potrebe ostalih autora da djecu poučavaju o Revoluciji i nedavno završenom Drugom svjetskom ratu, Kušan tu temu posve zaobilazi, kao i bilo koji ideološki kontekst te djecu uvodi u svijet pustolovina i dječje igre. Crnković (1993) u svojem djelu *Tri Kušanova romana* ističe Kušanov duh suprotstavljanja socijalističkoj stvarnosti u *Uzbuni na Zelenom Vrh*.

Odbijajući njegov roman, sarajevski je recenzent ustvrdio da *Uzbuna na Zelenom Vrh* nema „ni umjetničke, a najmanje pedagoških vrijednosti“. Takva kvalifikacija potvrđuje da je Kušanov dječji roman od početka bio drukčiji od propisanih trendova. U tekstu koji nije odgovarao „pedagoškim“, što treba značiti „političkim“, zahtjevima recenzent tadašnjeg vremena nije mogao pronaći ni umjetničku vrijednost. (Crnković, 1993:48)

Ivan Kušan tada unosi zaokret. Radnju svoga prvog romana smješta u godinu kad je svršio rat i počela funkcionirati nova vlast, a u tekstu nema ni spomena o pionirima, o jubilarnim mitinzima i povorkama, o ratnim herojima, o ciljevima izgradnje socijalizma, o kulturnim ličnostima. Djeca se igraju detektiva tražeći lopove koji provaljuju u kuće odnoseći privatno vlasništvo prema kojemu nova vlast iskazuje negativan stav.[...] Svoju vrijednost, svoje interese, svoju osobnost djeca pokazuju u igri, a ne u pripadnosti nekom pokretu ili služenju vlasti. Odbacujući „direktive“, Kušan je opisao djecu detektive pa nije zaradio ulaznicu za uredničke kancelarije, za određeno vrijeme, ali nije ni iznevjerio djetinjstvo. (Crnković, 1993:61)

Majhut naglašava i da Kušanovi romani igraju veliku ulogu u modernoj hrvatskoj dječjoj književnosti zbog svoje vrste, žanrovskog romana.

Kriminalistički roman je duboko konzervativna književna vrsta u kojoj je svo nastojanje istražitelja usmjereno na restauraciju vladajućeg, sada zločinom narušenog, poretka. Znači samim odabirom književnog modela koji je uveo Kušan je već odaslao snažnu poruku: evo građanskog dječjeg romana. Dakle, samo uvođenje postupaka

kriminalističkog romana u dječju književnost u tom trenutku, 1956.!, nosi u sebi provokaciju, sudaranje s vladajućim vrijednostima. (Majhut, 202*: 7)

Iz perspektive povijesti hrvatske dječje književnosti Kušan se odmicanjem od ideologije 1950-ih, zapravo nastavlja na djela koja su bila popularna tridesetih godina 20.st poput romana stripova i filmova koji su također bili žanrovski orijentirani te time skreće razvojnu putanju hrvatskog dječjeg romana prema žanrovskoj dječjoj književnosti (Skokovom i Hranjecovom terminologijom prepoznato kao „tematsko i vrstovno bogatstvo“)

Pojavljuju se lopovi na Zelenom Vrhu i to zagolica maštu dječaka. Njihovu maštu nose stripovi i filmovi a ne misli proizašle iz briga i nevolja rata. Lopovi kako ih u svojoj mašti vide dječaci su proizašli iz stereotipa kriminalističkog pripovijedanja: iz stripova, filmova i petparačke književnosti. (Majhut 202*: 9)

Prema Majhutu, Kušan je ovim stavom snažno provokativan prema ideološkom kontekstu pedesetih, ali kada pogledamo njegovo stvaralaštvo u hrvatskoj dječjoj književnosti, on je pokretač mnogih žanrovskih romana u dječjoj književnosti.

Hranjec (1998) naglašava kako je Kušan pisac koji je u dječje romane uveo urbani život budući da se u njegovom drugom romanu *Koko i duhovi* (1958.) glavni lik seli iz sela u grad te grad postaje središte svih idućih Kušanovih romana. Međutim, ovu ocjenu potrebno je uzeti s rezervom jer su urbani prostori u hrvatskoj dječjoj književnosti bili prisutni i ranije, primjerice u *Čudnovatim zgodama šegrta Hlapića*.

Nadalje, bitna novost koja se pojavljuje u Kušanovim romanima jest uvođenje žargonizama. Na taj je način poljuljao jezični standard toga vremena te naišao na mnogobrojne kritike. Duriti se, njupati, odapnuti, cinkati, starci, frajer, samo su neki od izraza iz romana *Koko i duhovi*. Žargonski se izrazi u kasnijim romanima mijenjaju u skladu s vremenom kada koji roman nastaje. Težak navodi kako su ovi elementi obilježili romane koje je Kušan pisao pedesetih i šezdesetih godina te utjecali na njegove suvremenike. U njegovu pisanju moguće je pratiti razvoj i na izražajnom i na tematskom planu. (Težak, 2008). Kušan na početku svojih romana postavlja određene zagonetke koje djeca trebaju razriješiti kao po principu detektivskog romana.

Zima navodi kako je Kušanov romaneskni opus vrlo rano proglašen „klasičnim“ u okviru hrvatske dječje književnosti. Također navodi kako ne smijemo previdjeti činjenicu da Kušanovi romani nastaju u periodu od četiri desetljeća. Prvi roman objavio je 1956. dok je posljednji, *Koko u Kninu* izašao četrdeset godina kasnije. (Zima, 2011). Zima također tvrdi kako je evidentno da je na strukturu njegovih romana utjecao upravo dug period vremena.

„Raniji romani, u kojima je narativni prostor oblikovan u realističnim okvirima, i kriminalističkim, odnosno detektivskim fabularnim konvencijama, iznimno su bitni za daljnji razvoj hrvatske dječje književnosti u 20. stoljeću, dok se u kasnijima, osobito u romanima *Koko u Parizu* i *Ljubavi ili smrti*, iščitava tada evidentan utjecaj aktualnih poetičkih ideja u (svjetskoj) dječjoj književnosti, od „koketiranja“ s nonsensom i nadrealističnim strukturnim postupcima, pa do autoreferencijalnog poigravanja s pripovjednim instancama.“ (Zima, 2011: 170) Zima navodi kako u Kušanovu pisanju postoje dva smjera pisanja u odnosu na dječje likove. U prvi ubrajamo sve romane u kojima je glavni lik Koko, a u drugi krug one u kojima se Koko kao lik ne pojavljuje. (Zima, 2011)

4.1. OBILJEŽJA KUŠANOVIH DJEČJIH ROMANA

Na Kušana su uvelike utjecali pisci svjetske dječje književnosti, posebice Kästner i Twain, na što je i sam ukazao:

Kästnera sam najviše volio, jer je pisao o onome što sam, svojim tadašnjim dječjačkim iskustvom, mogao kontrolirati. Dakle, i vjerovati mu. A Mississippi je bio daleko. Tek kasnije sam shvatio da to nisu pisci za djecu (ponajmanje je Huck Finn roman za klince, to je temelj suvremene američke literature); nije čudo da me je manje zanimao od Emila s kojim sam se mogao poistovjetiti. (Zalar, 1988: 158)

U djelima Twaina Kästnera bio je prisutan humor. Na ovome primjeru možemo vidjeti kako je Kušanov lik Žohar staložen i zna da mora pomoći Koku kako bi riješili zagonetku, ali ga ujedno i obuzima kästnerovski nemir i znatiželja otkrivanja. (Hranjec, 1998)

Fantomske, kažem ti. To ti je iz jednog stripa. Fantom je čovjek s crnom maskom i ima pečat na prstenu. Kad nekoga udari, onome ostane na koži otisak mrtvačke lubanje i dvije kosti. Računaju na to da smo čitali te stripove i da će nas time još više zaplašiti. Kako da ne! Pa ja znam da Fantom postoji samo u Americi. (Kušan, 2011: 129) Ponovo zavlada muk. Sad zaista više nitko nije mogao ništa dodati. Žohar razmišljaše o dovitljivim detektivima iz stripova i romana i pokušavaše zamisliti, što bi oni učinili u ovakvom slučaju. „Glupost“, sjeti se, „ono su izmišljotine, a ovo je pravi život.“ (Kušan, 2011: 88)

Kušan u svojim dječjim kriminalističkim romanima uspješno razvija radnju kroz uzbudljive zaplete što dodatno komplicira osnovnu fabulu. Napetost pojačava zagonetnim slučajevima, intrigama, lažnim tragovima i uspješnim žongliranjem paralelnih radnji. U romanu *Uzbuna na Zelenom Vrh* gotovo čitavo poglavlje *Teško je s pjesnicima*, izgrađeno je na paralelnom prikazu što radi Koko u stanu pjesnika Marija, a što za to vrijeme proživljava njegov prijatelj Žohar koji ispred kuće čuva stražu. (Težak, 2008).

Koko priđe ormarima, razjapi vrata i zaviri unutra. Sve police bijahu u strašnom neredu. Vonjalo je po neopranoj rublji. Pri dnu se nalazilo pravo groblje boca; od malenih, četverouglastih do izduženih, vitkih. Osjećao se miris rakije ili vina. Ovdje nije bilo stvari, koju je dječak tražio (...). (Kušan, 2006: 78)

Žohar je u međuvremenu postajao sve nestrpljiviji. Mario bi se mogao svaki čas vratiti. Osim toga, kod kuće su već sigurno uzrujani, što ga nema. Hodaše sve

uzrujanije gore-dolje, pogledajući u pravcu šumarka, neće li ugledati pjesnika. (Kušan, 2006: 79)

Koko se, međutim, užasno ljutio na mačka, koji mu se pleo oko nogu. Gotovo je pao preko njega. Pogleda klavir, pogleda pod klavir, na peć i za peć. Nigdje aparata. Onda otvori druga vrata i izađe u predsoblje. Tu je bilo sasvim mračno, i neko vrijeme sačeka da mu se oči obiknu na tminu. – Nevjerojatno je, da se nimalo ne bojim, i da se ne osjećam nimalo neugodno. Čak mi se ni koljena ne tresu. To je sigurno zato“, prisjeti se on „što ovo nije zapravo krađa. Mi samo posuđujemo. Ipak... ubio bi nas kad bi saznao!“ (Kušan, 2006: 79)

„Ubio bi nas samo da nas ulovi“, mišljaše i Žohar ljutito gledajući prema prozoru, kroz koji je ušao njegov drug. Žalio je što se nije on sam popeo. On bi ga već sigurno bio pronašao. Na svu nesreću nije ga sada mogao zovnuti jer bi se moglo čuti. Dođavola, ne preostaje ništa drugo, nego da čeka. Stisnu pesnice u džepu i iznova se ushoda. (Kušan, 2006: 79)

Ovdje vidimo savršen prikaz paralelizma radnji kroz koji pratimo u isto vrijeme razmišljanja i postupke dvaju likova.

Radnja u romanu *Uzbuna na Zelenom vrhu* je točno vremenski i prostorno određena (poslijeratni Zagreb) što je jedan od elemenata realističnosti, a od kriminalističkog romana preuzeta je tehnika pravljenja priče. (Hranjec, 1998) Njegovi romani pripadaju valu romana o gradskim dječacima kojega je utemeljio Kästner romanom *Emil i detektivi*, ali je u njima dočaran život prosječnih dječaka sa zagrebačkih ulica. Kada je Ivan Kušan objavio svoj prvi roman, u svijetu je prevladavao kästnerovski roman. (Težak i Crnković, 1993) Kušan je u svojim romanima ostao vjeran upravo kästnerovskom duhu romana, ali je pokušavao izgraditi vlastiti stav. Težak i Crnković dalje navode kako je Kušan radnju svog prvog romana smjestio u godinu kada je završio drugi svjetski rat. Dječaci traže lopove koji pljačkaju kuće i ubijaju životinje. Tako djeca postaju pravi mali detektivi. (Težak i Crnković, 1993) Po uzoru na Kästnera stvara dječji krimić na početku kojega postavlja zagonetku koju će djeca kasnije riješiti putem detekcije. (Težak, 2008)

5. ŽIVOT RATKA MILIĆA „KOKA“ KROZ DJELA

5.1. Uzbuna na Zelenom Vrh

Uzbunom na Zelenom Vrh Kušan prvi puta upoznaje čitatelje sa likom dvanaestogodišnjeg Ratka Milića „Koka“. Jezerska cesta na Zelenom Vrh dom je Koka Milića, njegove devetogodišnje sestre Marice te njihovih roditelja. Roman započinje tragičnim događajem u životima obitelji Milić, naime njihovo su dvorište tu noć posjetili lopovi, ukrali im kokoši te otrovali voljenog psa Cigu.

Tog jutra je nastala u kući Milićevih prava pravcata uzbuna. Kada je u osvit ustao otac male Marice spremajući se na posao i izašao u dvorište da se, kao i svakog jutra, opere pod svježim mlazom iz sisaljke, opazio je odjednom da njihove zelene sisaljke s velikom kukastom ručkom više nema. Ostala je samo dugačka cijev vireći iz trave poput uskličnika. Zatim je uočio razvaljena vrata na kokošinjcu: unutra više nije bilo ni jedne jedine kokoši, ni velikog oholog pijevca. Zovnuo je Cigu, a Cigo se nije javio. Nije se više mogao javiti, jer je ležao nepomično pod malenim drvetom. Na gubici se vidjelo malo zelenkaste pjene. (Kušan, 2006: 5)

Cijela obitelj uznemirena ovim događajem mora nastaviti svoj život, najteže je to ipak palo maloj Marici, koja zajedno sa Kokom mora pokopati svoga psa. Na samom početku romana tako doznajemo kako je Koko vrlo brižan brat, koji pokušava utješiti svoju sestricu i ostati jak pred njom iako je i sam odviše tužan zbog smrti voljenog Cige.

Nemoj plakati, Marice, kupit ćemo drugog psa, većeg i ljepšeg nego što je bio Cigo - govorio je Koko češući se lijevom rukom iza desnog uha i ne usuđujući se pogledati ni u sestru, ni u crno pseće tijelo. (Kušan, 2006: 5)

Ratko Milić, zvan Koko jedan je od petorice glavnih likova ovog romana, koji zajedništvom i slogom ali i rivalstvom, dječjom radoznalošću i neustrašivosti pokušavaju razotkriti lopove i time riješiti zagonetku koju im Kušan daje na samom početku romana. Saznajemo i zašto Ratka zovemo Koko „Koko nije volio da ga zovu pravim imenom jer mu se nije sviđalo. Ali roditelji nisu htjeli da ga zovu po nadimku što mu ga nadjenuli drugovi, i on se već odavno pomirio s tom nepravdom da drugi čovjeku odabiru ime, koje treba da zauvijek nosi mada mu

se ono ne sviđa.“ (Kušan, 2006: 7) Koko je upravo završio 1.razred gimnazije, a radnja se odvija krajem Drugog svjetskog rata.

Koko je bio razočaran gradom. Nije se još gotovo ni po čemu primjećivalo da je rat završen i da je nastupio mir. Ulice su još bile zatrpane ciglama, crepovljem, staklom, čahurama i ulupljenim kacigama. Vojnika se nije mnogo vidalo a i oni, koje bi sretao, nisu imali nove uniforme, iako su imali tajanstvene puške što pucaju bez prestanka. Ovdje-ondje zjapili su veliki lijevci u zemlji, izrovani bombama i minama. Kina još nisu bila proradila, a velika većina trgovina nije bila otvorena. (Kušan, 2006: 17)

Kokova družina sastoji se od četvorice dječaka. Oni su: Tomo Branjac, Žohar (Vinko Leib), Crni i Božo. Dječaci potaknuti krađama na Zelenom Vrh u odlučuju samoinicijativno krenuti u potragu za lopovima.

Od tog trenutka počeli su govoriti šapatom, kao pravi zavjerenici. Šuštanje šaša miješalo se sa šuškanjem njihovih prigušenih glasova. Tek bi se ponekad netko oduševio i ispustio glasniji uzvik, ali bi ga prijekorni pogledi sugovornika ubrzo uštkali. Božo i Žohar bili su neiscrpn u otkrivanju bezbrojnih mogućnosti, Koko se upletao oduševljenim primjedbama i uzvicima, Crni je davao trezvene, praktične savjete, a mali Tomo sjedio je razrogačenih očiju i nije govorio, tek što bi, od vremena do vremena, pogledao prema neprijaznoj šumi. Bilo je odlučeno da počnu već ove noći. Po danu se, naime, nije moglo mnogo učiniti, jer se lopovi pojavljuju samo noću. (Kušan, 2006: 23)

Prateći ovu družinu uviđamo kako u ovoj Kušanovoj dječackoj družini izostaje lovrakov tip družine koja je hijerarhijski strukturirana. Jedini hijerarhijski element je dob te se tako Crnog kao najstarijeg, petnaestogodišnjaka, ostali boje i poštuju ga. Iako je Koko glavni lik romana Kušanova družina nema pravog vođe, već se svi dječaci međusobno natječu tko će otkriti lopova. Tako se i Koko pokušava nametnuti iako je jedini ostao budan i stvarno ugledao obrise lopova, u svojem izlaganju prijateljima naveo je niz neistina kako bi produbio doživljaj svog viđenja lopova te kako bi mu se prijatelji što više divili.

Koko je ležao stisnutih očiju i čudio se kako mu se ne spava. To ga je osobito veselilo, jer je znao da tako neće zaostati za svojim drugovima. On nije znao da u to vrijeme svi već spavaju. (Kušan, 2006: 37)

Koko je bio malo uvrijeđen što susjed ne želi slušati o njegovim noćasnjim pustolovinama, ali ipak pristade, radujući se kako će zapanjiti ostale. (Kušan, 2006: 45)

-Kad sam vidio nož – jedva dočeka uvrijeđeni pripovjedač – odmah sam šmugnuo natrag. Ali, nisam bio dovoljno pažljiv. Bit će da su me čuli. Više ih nisam vidio ali sam čuo jednoga kako tiho pita: “ Jesi li čuo?“ Drugi je odgovorio: “Nisam, što?“

“Ovdje je nešto u grmu.“ “Sigurno je mačka, osvjetlimo.“ Ja sam puzao natraške, što sam brže i tiše mogao. Grmlje je bilo gusto, i nisu me mogli osvjetliti. Inače... (Kušan, 2006: 49)

Družina na samom kraju uspijeva otkriti lopove, međutim ta čast pripala je Tomi, od kojega su svi to najmanje očekivali i koji se najmanje nametao.

5.2. Koko i duhovi

Koko i duhovi drugi je po redu roman koji prati život mladog Koka Milića. Ovoga puta njegovu se obitelj seli sa Zelenog Vrha u grad.

Prošlo je već podosta vremena otkako se obitelj Milićevih bila preselila sa Zelenog Vrha u grad. Oni su to već odavno željeli, ali je u gradu bilo malo stanova i teško je bilo uloviti čak i neku praznu sobicu. Ipak, imali su sreću, pa se tako Koko našao u sasvim novom kraju. (Kušan, 2015: 5)

Milićevi su dojavu o praznom stanu dobili od Tomine tetke Ruže, budući da je vlasnik stana tek bio preminuo. Stan se nalazio na kraju Heinzlove ulice gdje je živio i Kokov novi prijatelj, Zlatko Brnčić. Na početku romana Koko prepričava svom novom prijatelju Zlatku dogodovštine sa Zelenog Vrha, pomalo se praveći važnim.

Pa znaš, pisac je koješta izmijenio. Na nekim mjestima je ispalo, kao da sam se ja bojavao lopova, a to je, naravno, glupost. Mene uopće nije bilo strah... — A kako se zove knjiga? — „Uzbuna na Zelenom Vrhu“. Malo glup naslov, ali što ćeš, nije taj pisac sve to proživio onako kao mi. To je njemu ispričao otac jednog mog prijatelja s Vrha. Ja zapravo mislim, da bi se roman morao zvati „Koko i lopovi“. — Zašto? — Pa ja sam bio glavni, — svečano reče dječak, isprsviši se, a svaka mu se vlas na glavi odvoji od svojih susjeda, baš kao u ježa, koji se brani. (Kušan, 2015: 5)

Kako je Koko ispričao Zlatku svoje dogodovštine, tako i Zlatko dijeli sa njime jednu tajnu. Naime, on smatra kako postoje duhovi, te kako mu se javlja duh starog Vinceka u čijemu stanu upravo živi Kokova obitelj.

Vjeruješ li ti u duhove? — Ne vjerujem, — odvratio je naprečac drugi dječak, iznova začuđen neobičnim pitanjem, ali je zatim promislio i tiše dodao: — Ja mislim, da ne vjerujem. — Ja, vidiš, nisam siguran. Ima knjiga, koje pričaju o njima, ima opet drugih, ikoje tvrde, da ne postoje i da je to sve izmišljotina. Ja lično mislim, da to ovisi o klimi. — O čemu? — O klimi. O vremenskim prilikama u pojedinim

zemljama: koliko pada kiše, koliko traje zima, je li ljeti preli vruće i tako dalje, razumiješ. Ja se sve bojim, da je kod nas povoljna klima. — Za duhove? — Naravno. Nije baš prevruće, nije ni prehladno. Zime nisu previše dugačke, a oni po zimi ne mogu izlaziti, da se ne prehlade, jer imaju na sebi samo bijele plašteve. Zato sigurno ne vole sjeverne krajeve. — A zašto mi sad govoriš o tome? Kakve to veze ima s onim, što si me pitao? — nestrpljivo upade Koko, premještajući se na travi i držeći ranjeni prst u zraku, ne znajući što bi s njime. — Najčešće se vraćaju kojekakvi stari škrti, kojima je žao, što nisu ugodnije i ljepše živjeli na ovome svijetu, a imali su para, da ispune svaku svoju želju. I ja mislim... — Ti misliš, da bi stari Vincek, u čijem smo sada stanu, da bi on... — skoči Koko na noge i ne dovrši. (Kušan, 2015: 8-10)

Ovako započinje jedno novo prijateljstvo, ali i priča o duhovima koja je glavna tema ovog djela.

Uz tajanstvenog Zlatka Brnčića koji vjeruje u duhove, Koko ima još jednog novog prijatelja, a njegovo ime je Miki Horvatić. „Miki Horvatić sjedio je s njim u istoj klupi, jer su sad bili prvi susjedi, pa im se to činilo prirodnim, a osim toga, bio je to jedini dječak, kojega je Koko poznao u razredu, budući da je bio promijenio školu. Zaista, bilo je nešto neobično na Mikijevu licu: neki izraz posrpnosti i objijesti istovremeno, nešto neobično lukavo“ (Kušan, 2015: 20)

U ovome romanu tako gledamo Koka u složnosti s njegovim novim najboljim prijateljem Zlatkom, ali i s druge strane u neslozi sa Mikijem Horvatićem.

I dalje dvanaestogodišnji Koko se u ovom romanu nalazi u promišljanju o svojim strahovima, dok noću ne spava sjeća se događaja sa Zelenog Vrha:

U kući je sve bilo mirno, samo je on još bdio. Sjećalo ga je to događaja sa Zelenog Vrha, ali su mu se sad oni činili tako daleki, da se upravo čudio, kako se onda mogao bojati i strepiti. „Sada sam i malo stariji“, pomislio je, „možda sam se promijenio. Ne bi me više uplašio oblak, kao nekoć. (Kušan, 2015: 69-70)

Uz Zlatka, u lovljenju duhova Koki pomaže i stari prijatelj sa Zelenog Vrha, njegov susjed Božo. Njih trojica na kraju uspijevaju otkriti tajnu o starom Vinceku te riješiti misteriju duhova.

5.3. Zagonetni dječak

Zagonetni dječak idući je nastavak pustolovina Koka Milića, kojemu ovoga puta društvo pravi stari prijatelj sa Zelenog Vrha, Tomo Branjc.

Tomo Branjc se doselio već prije nekoliko mjeseci u grad. Njegova je majka našla posao u gradu i preselila se u stan svoje sestre, Tomine tetke. Mali se Tomo nije odviše veselio selidbi u grad jer je volio Zeleni Vrh u kojemu su živjeli i gdje se rodio. Ondje je proveo djetinjstvo; stekao mnoge prijatelje i doživio mnoge pustolovine. Osim toga, bio se naučio na svjež zrak, zelene brežuljke, veliki vrt; a u gradu svega toga nije bilo. U dugim sivim ulicama osjećao se pomalo tjeskobno i kao da mu je ponestajalo zraka. (Kušan, 2004: 5)

Koko u ovome romanu kreće u 3.razred gimnazije te on i Tomo zajedničkim snagama pokušavaju razotkriti zagonetnog dječaka iz njihovog razreda, Marka Lukarića, za kojega smatraju kako se lažno predstavlja.

Osjećam da bismo mogli nešto pošteno doživjeti... Meni je taj Lukarić bio već od početka vrlo čudan, sumnjiv... (Kušan, 2004: 17)

U tome im pomaže još jedna prijateljica iz razreda „špijunka“ Marijana, koju plaćaju sličicama poznatih glumaca. Time uviđamo kako prvi puta u Kušanovom romanu djevojčica počinje igrati značajniju ulogu.

Marijana je bila najživlja djevojčica u razredu. Njezine krupne sive oči neprestano su se smijale, a glava joj se vrtjela na sve strane stvarajući veseli vrtlog smeđih uvojaka. Bila je odlična učenica ali su je nastavnici ipak vrlo često korili zbog njezine neobuzdane živosti i brbljavosti. (Kušan, 2004: 31)

-Znam! -reče Koko iznenada. -Ti skupljaš slike film-skih glumaca...-Ne -poviče Tomo kao da ga opet ubodoše debelom iglom za injekciju -neću-u-u... Ne dam svoje slike...-Šuti! Ideš mi na živce! -otrese se Koko. -Moramo nešto žrtvovati. Bez žrtava nema uspjeha. Slušaj, Marijana, za svaku važniju vijest, za svaki važan podatak koji nam doneseš dobit ćeš jednu sliku.-Divno! -oduševi se Marijana sjetivši se bogate Tomine zbirke na kojoj mu je toliko zavidjela jer je i sama, što je Koko dobro znao skupljala te stare fotografije. (Kušan, 2004: 34)

Uz pomoć „špijunke“ Marijane i Mirkove tete Vere, Koko i Tomo dolaze do raznih saznanja o Marku Lukariću.

Ja sam sestra Mirkova oca -kaza žena kroza suze. -Ja nisam kriva... Nije trebalo ni da dolazim iz Splita, kažem ja. Sve se urotilo protiv mene. I taj... što ja znam, Aunaloa... otkad sam došla, otkad se to dogodilo...-Što se dogodilo, što? -zapita Koko uzbuđeno.-Ništa... ništa se nije dogodilo... ja nisam kriva.. Znam da se on strašno

promijenio... otada... ne može ga se poznati, mi ne razgovaramo, samo...Dječak se vrtio na stolici. Nije bilo nikakve sumnje da je na dobrom tragu, ali je osjećao da od ove smetene i uzbuđene žene neće više ništa doznati. Očito je bilo da ona nešto krije. Koko je shvaćao da postoji jedna karika u nizu događaja koja je naglo izmijenila Marka Lukarića, odnosno Mirka Komana, i bio je uvjeren da će je prije ili kasnije otkriti. Treba samo biti oprezan i strpljiv. (Kušan, 2004: 67)

Spomenuo je da ju je on već, kad je prvi put bio došao ovamo, pitao stanuje li tu Marko Lukarić. I tada, odjednom, teta Vera uzbuđeno skoči sa stolice i zatetura od boli u glavi.-Sad znam! Sad sam se sjetila! -povika ona. -Onoga dana kad je nestao Reksi... onoga dana je Mirko išao na kolodvor da dočeka nekog svog prijatelja, iz Splita. Jest, i naši su mi rekli da će taj dječak stanovati neko vrijeme kod nas, rekli su mi prije odlaska... I onda je Mirko došao sam kući. Mislim da mi je rekao da taj dječak nije doputovao, tako nešto, kažem ja... Nisam mnogo ni pitala, bila sam uzbuđena zbog Reksija... (Kušan, 2004: 130)

Istraga rezultira sretnim završetkom, jer se na kraju romana spajaju Mirko i Marko, dva prijatelja razdvojena tragičnim događajem na rijeci, a u tome jednu od glavnih zasluga ima Koko Milić i njegova družina koja se u ovome romanu sastoji od Tome i Marijane.

Poslije vi sve znate -odgovori crni dječak. -Ja se nisam usudio nikome pričati... odati... Odlučio sam ići u obje škole, da što dulje odgodim strašno otkriće... Zato sam i pazio da pisma iz Njemačke ne dođu teti Veri u ruke, da ona ne sazna za Marka... Ha, očekivao sam čudo. I, eto, čudo se i dogodilo... Zahvaljujući Koku, zahvaljujući vama... (Kušan, 2004: 196)

5.4. Koko u Parizu

U ovome romanu Koka pustolovine odvođe u glavni grad Francuske, Pariz. Zajedno sa svojim sada već dobro znanim prijateljem, Zlatkom Brnčićem, Koko putuje u Pariz k Zlatkovom ujaku Poklepoviću. Prije samog polaska u Pariz, Zlatko je Koku ispričao priče o opasnostima velikog Pariza te time mnogo uplašio svog prijatelja. Koko shvaća kako će ovo biti vrlo uzbuđujuća pustolovina u njegovu životu.

-Još nisam vidio da se netko ovako uplaši. Eh, stari moj, kako ćeš ti u Parizu? Pa ti ćeš pasti u nesvijest od straha, nećeš se usuditi ni preko ulice... (Kušan, 2006: 5)

Koko se počeo desnom rukom iza lijevog uha. Predosjećao je da će njegov izlet u Pariz, kome se toliko radovao, biti uzbuđljiviji od najstrašnijeg sna. (Kušan, 2006: 17)

Koko se zajedno sa svojim prijateljem Zlatkom nađe u nepoznatoj sredini gdje doznaje za tajnu Zlatkovog ujaka, Poklepovića, koji na svom tavanu skriva sliku Mona Lize. Ujak

Poklepović trebao bi paziti na dječake, međutim to mu baš ne polazi za rukom. Koko i Zlatko nađu se u brojnim nevoljama, pa je tako Koko i otet.

Zbog tog pothvata postaje žrtvom otmice.“ I dok je nesretni, umorni i gladni Koko tupo piljio u osvjetljenu crkvu i mislio o tome kako bi ga njegov prijatelj Zlatko morao pošto-poto pronaći u velikom Parizu, dva Parižanina, Jean i Michel, otvorili su stražnja vrata na svome starom citrouenu, obišli na prstima dječaka koji je sjedio na tratini, sklonili se u sjenu velikog grma kraj spomenika Karlu Velikome i nestrpljivo očekivali najpogodniji trenutak. Kad u blizini načas nije bilo nijednog prolaznika, bacili su se na Koka. (Kušan, 2006: 73)

U ovome romanu možemo zaključiti kako je dječacima potrebna pomoć odraslih, te su oni dosta upleteni kako događaji ne bi postali previše opasni. U pomoć im u više navrata stiže upravo Ivan Kušan, prurušen u bogalja koji se razotkriva u razgovoru sa Ujakom Poklepovićem.

I, zapanjujući sve više i više blijedog slikara, Ivan Kušan ispriča kako je zapravo on savjetovao doktoru Brnčiću da ovoga ljeta pošalje u Pariz svoga sina Zlatka i njegova najboljeg prijatelja Ratka Milića, zvanog Koko. Kušan je, eto, htio ispričati nove doživljaje iz života svojih junaka, ali kod kuće u posljednje vrijeme nikako da oni dožive što god neobično. Išli su u školu, pisali zadaće, igrali nogomet i živjeli kao stotine i tisuće njihovih vršnjaka. Ali nikakvu pustolovinu nisu ni primirisali. Pisac je zato pomislio da bi možda u velegradu kao što je Pariz mogli doživjeti nešto uzbudljivo. I nije se prevario.. (Kušan, 2006: 176)

Tada mu je pisac potanko opisao kako je u ova dva dana, prurušen u zagonetnog bogalja, više puta iskrasnio u najodlučnijim trenucima i skretao događaje u onom smjeru koji mu je najviše odgovarao: nespretnom brijaču Fredericu morao je na izlazu iz podzemne željeznice gurnuti u ruku »Večernju trubu« sa zanimljivim člankom o krađi »Mona Liže«; na uglu Ulice Bretonneau i Ulice Pelleport stajao je tako dugo dok ga Koko nije primijetio, pojurio van i izgubio se u nepoznatom gradu; slikaru Poklepoviću je poklonio šibice i natjerao ga da se ode šišati brijaču Charlesu; dječake Jeana i Michela nagovorio je da otmu Koka; na ulazu u Ulicu Auteuil sklonio je načas u torbu prometni znak da bi spriječio prerani susret Kokovih otmičara sa sinom grčkog bro do vlasnika; Katsaridi je došapnuo kojim su se autobusom Zlatko i Koko odvezli prema Trocaderu... (Kušan, 2006: 177)

Na samome kraju događa se preokret kada doznajemo kako je cijeli put u Pariz i dogodovštine s Mona Lizom bio samo Kokov san.

Potrčao je svom snagom i činilo mu se da već trči sate i sate. Kap znoja izbila mu je na vrhu šiljasta nosa. Onda mu je odjednom ljubazan glas šapnuo iz mraka: - Gotovo je Koko, probudi se. Jeka u beskrajnom hodniku je ponovila: »Probudi se...« (Kušan, 2006: 186)

5.5. Ljubav ili smrt

U ovome romanu Koko doživljava sasvim novu avanturu – ljubav. Koko nam sam pripovijeda svoje doživljaje jer mu je dosta da o njemu piše Kušan.

Ja ne želim da o meni više piše Ivan Kušan i njemu slični. Dosta mi je njihovih gluposti. Što taj Kušan zna o meni? Da se češem lijevom rukom iza desnoga uha? Bez veze, a nije ni istina. Da obožavam punjene paprike? Fuj! (Kušan, 2004: 8)

Ova pustolovina malo je drugačija od onih uobičajenih koje je Koko doživljavao do sada. Umjesto razrješavanja opasnih zagonetki, lopova, duhova i ostalih zločinaca, Koko u ovome romanu beznadno traži ljubav u Ani koju susreće u robnoj kući dok kupuje „grehote“ kako ih on naziva.

„To je, dakle, ona prava koju sam čekao cijeloga života! Toliko sam je čekao da se nisam ni upitao odakle se stvorila.“ (Kušan, 2004: 11)

Dok Koko mašta o svojoj Ani, između njegovih prijatelja zapliće se pravi ljubavni krug i svatko želi nekog drugog. Klupko njegove zaljubljenosti prema Ani se odmotava kada shvaća da ju je zapravo u potpunosti izmislio kako bi i on imao nekoga poput njegovih prijatelja. Naime, djevojka duge crne kose koju je ugledao u robnoj kući je ustvari Emica Radić sa Zelenog Vrha. Koka je Emica nekada davno odbila te je on Anin lik smislio po uzoru na nju. Priča se završava sretno jer Koko pronalazi svoju prvu, pravu, uzvraćenu ljubav.

5.6. Koko u Kninu

Posljednja pustolovina našega junaka Koka odvodi u Knin. Njegova sestra Marica zajedno s Božom bježi kako bi učila za popravni iz matematike, a Koko se nađe s njima u vlaku.

Koko je već dva dana i tri noći osjećao kako ga neka strašna sila vuče i podiže za prste na rukama, presavija mu ruke i lomi ih. Mladić je osjećao kako ga ta ista nevidljiva

sila vuče iz kreveta, diže sa zahodske školjke i odvlači u nepoznatom smjeru. Nije on ni pošao za Božom i Maricom, nego ga je *nešto* jednostavno povuklo za njima (Kušan, 1996: 17)

Trojac stiže u grad nalik onome iz *westerna* gdje se zateknu u pravoj pustolovini.

Westerner je zapravo najviše voljela i gledala Marica. Nije li upravo ona dovukla Božu i svoga brata ovamo gdje je, kako je i slutila, pravo mjesto gdje se može dogoditi nešto uzbudljivo, možda već i danas, točno u podne – za tri sata? (Kušan, 1996: 22)

Doista im se nešto uzbudljivo dogodilo čim su zamakli u šumu. Lažni *ribiči* bacili su ih s njihovih bicikla i tako im dali do znanja da u ovom gradu nisu sami, a i da ne istražuju gdje ne bi trebali. Njihove namjere

U ovoj se zemlji skriva blago iz prastarih vremena, možda iz srednjega vijeka. Ovdašnji takozvani ribiči nanjušili su ga i sad ga hoće iskopati, koliko god ga ima, da bi se obogatili. Znaju kako ih nitko ne smije vidjeti na poslu. Oni potajno, neopazice vade zlato iz zemlje. Oni, ljudi, nisu nikakvi ribiči. Tu nikad nitko nije ulovio nijednu ribu, još od srednjeg vijeka. Oni nose štapove s udicama samo da bi prikrili ono čime se zapravo bave. Traže zlato koje leži tu uokolo! (Kušan, 1996: 66)

Ribiči otimaju Maricu i Božu te ih strpaju u duboku jamu *Suhi bunar*, ali im u pomoć stižu ridovke koje načine lanac spasa i izbavljaju ih od tamo. U pomoć trojcu stiže i Zlatko, koji pomoću sedme kapi krvi koju su on i Koko prolili prije pustolovina s duhovima, zna točno gdje se Koko nalazi i kada mu treba pomoć. Otkrili su da *ribiči* zapravo traže grobnicu kralja Dmitra Zvonimira te žele zauzeti Knin i Dinaru. Uz Zlatkovu pomoć, družina i ovoga puta uspijeva riješiti zagonetku i pobijediti zločince.

6. ANALIZA ODRASTANJA NA OSNOVU STARENJA

U ovome poglavlju ćemo kroz odabrane romane analizirati odrastanje Koka Milića.

Analizirajući romane uviđamo da pratimo Kokovo odrastanje kroz dobni interval od godinu dana. Koko je u romanu *Uzbuna na Zelenom Vrhu* završio prvi razred gimnazije.

Njezin brat, koji je sada stajao kraj nje, nastojao je prikriti svoju žalost jer je mislio da njemu ne dolikuje plakati zbog uginulog psa. Ta na jesen će u drugi razred gimnazije. (Kušan, 2006: 5).

Budući da se radnja ovog romana odvija završetkom drugog svjetskog rata 1945. te da se školski sustav razlikovao od onoga kada je roman objavljen (1956.) možemo zaključiti kako je Koko tada imao dvanaest godina:

U toku 1945. i 1946. godine u Hrvatskoj je uspostavljen novi, jedinstven sustav državnog osnovnog i srednjeg obrazovanja. Osnovno obrazovanje u četverogodišnjoj, a od 1946. godine i u sedmogodišnjoj školi (što se planiralo razvijati u fazama, ovisno o mogućnostima), bilo je obavezno. (Spehnjak, 1993: 4)

Samo dvije godine kasnije, izlazi drugi Kušanov roman iz Koko serijala „Koko i duhovi“. Budući da su godine objavljivanja između prva dva romana vrlo bliske, tako je i radnja romana smještena samo par mjeseci nakon one sa Zelenog Vrha, početkom školske godine. Koko je i dalje dvanaestogodišnjak, sada je krenuo u 2. razred gimnazije:

Tko ne poznaje ono divno, blaženo stanje, onaj osjećaj životne radosti i veselja, što ispunja grudi učenika drugog razreda gimnazije, kada se u subotu, iza podneva, vraća svom domu?“ (Kušan, 2015: 101)

Treći roman *Zagonetni dječak* izlazi 1963. a radnja romana odvija se 1946. početkom još jedne nove školske godine. Koko u ovome romanu polazi 3. razred gimnazije te puni trinaest godina.

Možda je ipak sve u životu mnogo jednostavnije nego što mislim, tužno zaključiti, ali se sjeti što je sve doživio u svojih trinaest godina života pa se ipak zadovoljno osmjehnu. (Kušan, 2004: 9)

Iduća dva romana *Koko u Parizu* i *Ljubav ili smrt* objavljena su 1972. i 1987. Iako između njih postoji dosta velik razmak, u radnji romana Kokova se dob ne mijenja, i dalje je trinaestogodišnjak.

Ratko Milić, zvani Koko, navršio je trinaest godina, što, u usporedbi s nekim kavkaskim gorštacima koji žive i po stotinu i pedeset godina, nije osobito dugačak ljudski vijek, a ipak, taj dječak šiljasta nosa i kuštrave kose, naoko toliko nalik na sve svoje vršnjake, doživio je u posljednje dvije-tri godine više nego što drugi dožive u cijelom životu. (Kušan, 2006: 48)

Doznajemo kako se Kušanovi likovi na čelu s Kokom ljute upravo zbog činjenice da u svakome romanu polaze isti razred.

Koko-serijalu na svojevrsan način pripada i roman *Ljubav ili smrt*, objavljen 1987. godine. U pripovjednoj zbirci *Strašni kauboj*, koja je objavljena 1982. godine, u zadnjem poglavlju „Happylog“ kojeg Kušan tumači kao strani izraz za lijepi kraj, piscu kroz prozor, noću, u sobu upadaju njegovi likovi i Koko u ime svih, s uperenim revolverom zahtijeva od pisca da već konačno jednom odrastu jer već trideset godina u tom serijalu polaze isti razred! Uza sve to, Koko još zahtijeva biti autorom novoga djela. (Hranjec, 2004: 101)

Posljednji roman *Koko u Kninu izlazi 1996. godine* u kojemu je Koko ponovno trinaestogodišnjak, međutim ovoga puta se radnja odvija završetkom školske godine.

Koko je završio 7., a Zlatko čak 8. razred i od jeseni će u matematičku gimnaziju. Nastala su ozbiljna vremena. Više ne smiju vrijeme gubiti na sitnice. (Kušan, 1996: 39)

Budući da se kroz godine radnji ovih romana obrazovni sustav dosta mijenja Kušan nam u prva dva romana govori kako je Koko gimnazijalac koji završava prvi ili tek kreće u drugi razred gimnazije, a kasnije ga smješta u 7. razred čime se prilagođava pojmovlju koje razumiju njegovi suvremeni čitatelji. Međutim iz citata koji potvrđuju njegove godine, možemo zaključiti kako Koko u romanu *Koko u Kninu* zapravo završava 3. razred gimnazije u koji je pošao u romanu *Zagonetni dječak*.

7. ANALIZA ODRASTANJA NA OSNOVU FIZIČKIH KARAKTERISTIKA I ODNOSA

U ovom poglavlju analizirat ćemo odrastanje Koka Milića kroz njegove fizičke karakteristike te u njegovom odnosu sa drugim likovima, obitelji, prijateljima te djevojčicama.

7.1. Fizičke karakteristike

Koko Milić je dječak šiljasta nosa i kuštrave kose.

Ratko Milić, zvani Koko, navršio je trinaest godina, što, u usporedbi s nekim kavkaskim gorštacima koji žive i po stotinu i pedeset godina, nije osobito dugačak ljudski vijek, a ipak, taj dječak šiljasta nosa i kuštrave kose, naoko toliko nalik na sve svoje vršnjake, doživio je u posljednje dvije-tri godine više nego što drugi dožive u cijelom životu. (Kušan, 2006: 48)

Uz to, njegovi glavni fizički identifikacijski elementi su češkanje iza uha te obožavanje punjenih paprika.

-Što uzdišeš? -upita Koko, koji je sjedio u klupi, i počeo se lijevom rukom iza desnog uha. (Kušan, 2004: 5)

Koko je stisnuo zube i nije ništa rekao. Ne samo što nije bilo paprika za ručak, nego su umjesto njih jeli varivo od graha, bez ikakvih kobasica ili suha mesa. Nikada nije volio grah, ali ga je pogotovo bilo nepodnošljivo jesti uz taj snažni miris umaka od rajčica u kojem su se kuhale paprike. Vidio ih je kako izviruju, kao oni azijski otoci, ali ovaj put iz Crvenog mora. Ako su gosti na večeri, znači da će se on posljednji dokopati paprika i da će se morati zadovoljiti svega jednim komadom, i to raspadnutim. (Kušan, 2015: 24)

Po njegovom fizičkom izgledu i karakteristikama ne možemo uvidjeti da odrasta, budući da se češkanje iza uha, obožavanje punjenih paprika i njegova čupava kosa spominju kroz sve romane.

7.2. Odnos s obitelji

Koko u svim romanima pokazuje veliku ljubav prema svojoj obitelji, što nam daje do znanja kako je Kušanu obitelj primarna vrijednost u njegovim djelima. To možemo vidjeti kroz sljedećih nekoliko primjera.

U romanu *Koko u Parizu* Koko je pred odlazak u Pariz bio vrlo tužan što će se rastati od svoje obitelji na neko vrijeme.

Pomilovao je pogledom svoj dragi bagrem, koji mu je tako prijateljski virio u sobu, i odjednom mu je bilo žao što će ubrzo napustiti i svoju dragu kućicu, i roditelje, i dvorište, i taj bagrem. (Kušan, 2006: 10)

U romanu *Koko i duhovi* kada je Marica oteta, Koko pokazuje veliku zabrinutost ali i podršku majci.

- Ali, mama – protepa Koko gužvujući papir u ruci – nemoj se uznemiravati, nije to ništa strašno... ne mogu oni ništa učiniti, ne smiju. Ja ću brzo naći seku, znam da je otišla u kino... (Kušan, 2015: 129)

Iako se s Maricom ponekad i svađa, kako doliči bratu i sestri, priznaje kako ju voli, a i Marica njega. Posebno je to naglašeno u romanu *Ljubav ili smrt*.

Prvi puta u životu zagrlio sam sestru. Bio sam sretan kao što samo brat može biti sretan. (Kušan, 2004: 35)

Imam osjećaj da svatko ima nekoga tko ga voli, a mene ne voli nitko - šmrncuo sam sad i ja. - Koko - rekla je Marica nježno - mi te svi volimo. (Kušan, 2004:35)

U romanima *Koko i duhovi* te *Zagonetni dječak* Kokovi roditelji otkrivaju kako imaju puno više povjerenja u svoga sina od prvog romana i događaja sa Zelenog Vrha.

Znam, znam, — nestrpljivo je prekide otac — znam, što hoćeš reći: kako smo ga podcjenjivali i onda, kad su nas oni lupeži opljačkali, a on se pokazao tako hrabar, kao i oni drugi dečki, uostalom. Ali, nemoj zaboraviti, da se izlagao opasnosti i da se sve to moglo vrlo loše svršiti. Ne bih htio, da se opet nešto slično dogodi. Prijavit ću miliciji. (Kušan, 2015: 23)

Roditelji Ratka Milića, zvanog Koko, već su se odavno naučili vjerovati sinu. Više puta su se uvjerali da je odrasliji i ozbiljniji nego što se moglo slutiti. I zato, kad bi on nešto nenadano zatražio ili zamolio, bili su uvijek spremni, ako su samo mogli, udovoljiti njegovoj želji. Znali su da se ne radi o kinu, već da je posrijedi nešto ozbiljno i važno. (Kušan, 2004: 85)

Na još jednome primjeru možemo vidjeti važnost obitelji u Kušanovim romanima. Naime, ovaj primjer je u obitelji Tome Branjca. U *Uzbuni na Zelenom Vrhu*, kada Tomo saznaje da su njegov brat i otac lopovi. Tomina majka, Koko i ostali prijatelji mu otkrivaju kako oni uopće nisu njegovi pravi otac i brat. Tomo je zbog toga zadovoljan jer ga je jako mučila činjenica da bi netko iz njegove obitelji mogao biti lopov.

-To nije tvoj tata! – Javi se odjednom Koko počevši se iza lijevog uha kad spazi kako ga svi pogledaše. Uvidjevši da treba još nešto dodati, on reče: - On ti nije otac. On ti je očuh.

Iz odnosa Koka s obitelji možemo zaključiti kako on odrasta budući da i njegovi roditelji to potvrđuju.

7.3. Odnos s prijateljima

Koko ima puno prijatelja i pred njima uvijek voli ispasti glavni i ni pod koju cijenu se ne osramotiti. To možemo vidjeti u nekoliko primjera. U romanu *Koko u Parizu* dok je trčao Parizom, upravo to saznajemo.

Dok je još živio na selu, vrebao je noću lopove, a u gradu se borio protiv duhova i trudio se riješiti tajnu dječaka koji je imao dva imena i dva prezimena, i koji je išao u dvije škole. Već je padao s krova i umirao od straha u čamcu nasred bijesne rijeke, ali nije još nikada sam trčao ulicom u velikom, stranom gradu, i to još ovako besciljno. U svakoj mučnoj prilici, kad bi ga hvatao strah i želja da se okrene i pobjegne, uvijek bi ga gonila naprijed pomisao kako će mu se drugovi rugati ako ispadne kukavica i kako će mu se diviti ako ispadne domišljat i hrabar. (Kušan, 2006: 48-49)

Pred starijim prijateljima se najviše želi dokazati. U romanu *Koko u Parizu* imamo primjer gdje želi Zlatku, koji je često zapravo mozak operacije, dokazati kako i on može sam nešto dobro učiniti.

Koko nije znao ni kamo juri, niti što bi htio učiniti. Samo je znao da će tvrdoglavom Zlatku pokazati kako i on ima jednom pravo. Dokazati ili poginuti. (Kušan, 2006: 41)

Zlatka želi zadiviti već na samom početku poznanstva u romanu *Koko i duhovi* pa tako malo izmišlja o događajima s Zelenog Vrha.

- Pa znaš, pisac je koješta izmijenio. Na nekim mjestima je ispalo, kao da sam se ja bojao lopova, a to je, naravno, glupost. Mene uopće nije bilo strah...
- A kako se zove knjiga? - „Uzbuna na Zelenom Vrhu”. Malo glup naslov, ali što ćeš, nije taj pisac sve to proživio onako kao mi. To je njemu ispričao otac jednog mog prijatelja s Vrha. Ja zapravo mislim, da bi se roman morao zvati „Koko i lopovi”. — Zašto? - Pa ja sam bio glavni, - svečano reče dječak, ispršivši se, a svaka mu se vlas na glavi odvoji od svojih susjeda, baš kao u ježa, koji se brani. (Kušan, 2015: 5)

Također se uvjerava u činjenicu da mu Zlatko zavidi što igra nogomet.

Još te drži nogomet, Koko? - upitao je Zlatko. - Ti ne voliš nogomet i zato misliš da se njime bave samo imbecili - odvratio sam ljuto. - Misliš valjda imbecili - smijao se on

opet. Neću s njim trošiti riječi. Približava se utakmica mojeg »Zelenoga Vrh« protiv momčadi »Crvenoga gusara«. To je polufinale juniorskoga prvenstva sjeveroistočne prigradске zone. Nadam se da ćemo ući u finale. Ja sam već zvijezda (golmanska), pa je Zlatko možda i pomalo zavidan. (Kušan, 2004: 8)

Suprotno Zlatku, Kokov prijatelj Tomo Branjc bio je vrlo plašljiv dječak. U romanu *Zagonetni dječak* doznajemo da se boji svega.

Tomo Branjc je bio velika kukavica. Kad bi tko htio pobrojati sve ono čega se bojao – počev od pasa, visine, groma, do vode i mraka – ispalo bi da je lakše i kraće pobrojati sve ono čega se nije bojao. (Kušan, 2004: 18)

Koko pred mladim i slabijim prijateljima želi ispasti glavni, pa isto tako u romanu *Zagonetni dječak* vidimo kako pokušava Tomi naređivati i biti vođa istrage, čak ga tjera i da špijunki Marijani daje svoje sličice u zamjenu za informacije.

- Znam! – reče Koko iznenada. – Ti skupljaš slike filmskih glumaca...
- Ne – poviče Tomo kao da ga opet ubodoše debelom iglom za injekciju – neću-u-u... Ne dam svoje slike...
- Šuti! Ideš mi na živce! – otrese se Koko. – Moramo nešto žrtvovati. Bez žrtava nema uspjeha. (Kušan, 2004: 34)

S druge strane, Koko je spreman pomoći svojim prijateljima kada su u nevolji. U istome romanu, *Zagonetni dječak*, strašno se zabrine za Tomu kada pomisli da bi on mogao biti u nevolji.

Koko je začuo stravičan vrisak kad je već bio na vrhu stuba penjući se prema Alagićevoj ulici. I on potrča što je brže mogao pomislivši da mu je prijatelj Tomo zacijelo u velikoj neprilici i opasnosti.

Koko! – zazivao je očajno i tiho mali Tomo. – Gdje si Koko? Čupavi dječak se ogleda, razabra odakle dolazi glas, u tili čas obiđe hrpetinu opeka i ugleda prijatelja, po svemu sudeći ipak živa i zdrava. Inače ga je bilo doista žalosno pogledati. (Kušan, 2004: 114-115)

U odnosu s prijateljima ne vidimo preveliki pomak budući da se Koko kroz sve romane prema njima ponaša jednako, uvijek je prisutna doza dokazivanja i želje da bude glavni, iako nije.

7.4. Odnos s djevojčicama

Koko u prvome romanu *Uzbuna na Zelenom Vrh* uopće nema komunikaciju djevojčicama i nisu mu zanimljive, iako su potajno on i njegovi prijatelji zaljubljeni u Emicu, ali ne žele to priznati. Njemu i njegovim prijateljima najbitnije je uloviti lopove, bez prevelike pomoći djevojčica. Već u romanu *Zagonetni dječak* vidimo pomak kada Koko traži pomoć od djevojčice iz razreda, Marijane:

Htjeli smo te pitati hoćeš li surađivati s nama. A? – predloži Koko. – Hoću – složi se Marijana veselo. (Kušan, 2004: 32)

Međutim do potpunog preokreta dolazi kada u romanu *Ljubav ili smrt* Koko potpuno izgubi glavu zbog djevojčice:

To je, dakle, ona prava koju sam čekao cijeloga života! Toliko sam je čekao da se nisam ni upitao odakle se stvorila. (Kušan, 2004: 10)

Na kraju dobiva i svoj sretan završetak u istome romanu jer mu je ljubav uzvraćena.

Kao pravi princ zagrlio sam Emicu i poljubio je. (Kušan, 2004: 107)

Iz analize ovog poglavlja možemo zaključiti kako Koko kroz romane odrasta na emocionalnoj razini.

8. IRONIJA IMPLICITNOG AUTORA PREMA KOKU

U svojim romanima Kušan često upotrebljava ironiju kako bi ismijao Kokovu samodopadnost te preveliku želju za podizanjem svoje važnosti. U romanu *Koko u Kninu* ju upotrebljava kada Boba i Brko traže Koka, te govore kako je on jako opasan te kako svi za njega znaju.

Gdje je taj balavac Koko? – upitat će iznenada doktor Boba a oči mu se užasno suziše iza debelih stakala. – A i ti znaš za Koka? – iznenadio se Brko. – Koka svi znaju! I naši protivnici! Kad se on nekud mota i njuška, sigurno je da radi za nekoga. Njega treba onemogućiti... Zar je taj klinac tako opasan? Pa, kako ćemo ga... (Kušan, 1996: 202)

Ističe zapravo Kokovu nesigurnost i zablude koje su prava suprotnost onome što on misli za sebe. Koko se drugima predstavlja najpametnijim, najhrabrijim i uvijek pokretačem akcije, a zapravo nije uvijek toliko hrabar i često promišlja o tome.

U kući je sve bilo mirno, samo je on još bdio. Sjećalo ga je to događaja sa Zelenog Vrha, ali su mu se sad oni činili tako daleki, da se upravo čudio, kako se onda mogao bojati i strepiti. „Sada sam i malo stariji”, pomislio je, „možda sam se promijenio. Ne bi me više uplašio oblak, kao nekoć. (Kušan, 2015: 69-70)

U romanu *Ljubav ili smrt* na duhovit način prikazuje njegovu površnost i nepromišljenost. Naime, Koko ne čita knjige, ali govori Zlatku kako će postati pisac ukoliko mu propadne nogometna karijera.

Ako ne čitam, ja zato pišem, moj Zlatko. Ako ne uspijem kao golman, uspjeh ću kao pisac, ipak je to lakše. A osim toga sam pun osjećaja, za razliku od mnogih. (Kušan, 2004: 9)

Nadalje, u romanu *Ljubav ili smrt* Kušan se pojavljuje u ulozi učitelja-ispravljača Kokovog romana koji na vedar i humorističan način ispravlja greške u njegovu pisanju. Ispravlja mu tako:

1. Osobe i djela iz opće kulture: Dulčinijema (Dulčineja), Tata Hari (Mata Hari), Šuma s tri bora (Šuma Striborova)
2. Dijalektalizme, vulgarizme, kolokvijalizme: štrik (uže), posrano (jadno), faširano (mljeveno)
3. Krivo napisane pojmove: grehote (griotte)
4. Gramatičke pogreške: moj Žohar – Znaš li ti, Koko, što je vokativ?
5. Stilske pogreške: mali psić – psić je već mali!
6. razni prigodni autorovi crteži i precrtavanja u tekstu: „ Prohujalo s Viktorom“ – Ti ćeš prohujati!

Na kraju Koko ipak odustaje od pomisli da postane pisac, te tako završava svoj roman.

Mislim da nikada neću postati pisac. Bolje je biti normalan čovjek i pristojno živjeti. Zaljubljen, ako je ikako moguće.

U ovome romanu tako pratimo borbu između Kušana i njegovog glavnog lika, Koka. Roman humorističnim stilom pokazuje kako jedan lik može postati pisac, ali i kako pisac postaje lik učitelja koji ga ispravlja.

9. ZAKLJUČAK

Ivan Kušan autor je serije romana o Ratku Miliću – Koku, dječaku koji u rasponu od 40 godina, koliko je prošlo od objavljivanja prvog romana u kojem se pojavljuje Koko, *Uzbuna na Zelenom Vrhu* (1956.) do posljednjeg, *Koko u Kninu* (1996.), ne stari zajedno sa svojim romanima. Koko ostaje zarobljen u životnom razdoblju od dvanaest, koliko ima u prvome romanu, i trinaest godina, koliko ima u posljednjem. Međutim, iako je Koko u većini romana iste dobi, teme s kojima se bavi ipak pokazuju određene pomake u interesu glavnog lika, osobito po pitanju sazrijevanja. Najvidljivije je to u romanu *Ljubav ili smrt* u kojem se u kriminalistički zaplet upliće i ljubavna tematika lika koji je na pragu puberteta.

Glavnog lika, Koka, u romanima promatramo u različitim situacijama: među prijateljima, u školi, kod kuće i u društvu djevojčica. Iako njegov karakter ostaje relativno isti (ponavljajući motivi češkanja lijevom rukom iza desnog uha, strast prema punjenim paprikama), u međuljudskim odnosima naziru se određeni pomaci (u odnosu prema djevojčicama primjećuje se sazrijevanje na emocionalnom planu, kao i u odnosu s obitelji) ali i stagniranje u odnosu s prijateljima.

Na koncu, serija romana o Ratku Miliću – Koku u hrvatskoj dječjoj književnosti predstavlja jedan vrlo uspješni eksperiment serije romana o jednome junaku, prvi takav kod nas, što svakako treba naglasiti kao važan doprinos autora. Od njegovog prvijenca u kojem se subverzivno suprotstavlja dominantnoj poetskoj struji socijalističkog realizma do romana *Ljubav ili smrt* u kojem se poigrava postmodernističkim pripovjednim tehnikama, Kušan ne prestaje intrigirati publiku – i kritiku i dječje čitatelje. A njegova je dječja publika upravo one dobi koje je i Koko – uvijek nove generacije dječaka i djevojčica koji uživaju u napetim Kokovim istraživačkim pothvatima. O njegovom uspjehu svjedoče i ekranizacije koje podržavaju tu tezu o trajno zanimljivim pričama o junaku koji cijeli život ide u isti razred.

LITERATURA

Primarna literatura

1. Kušan, Ivan. 1996. *Koko u Kninu*. Zagreb: Znanje.
2. Kušan, Ivan. 2004. *Ljubav ili smrt*. Zagreb: Zagrebačka stvarnost.
3. Kušan, Ivan. 2004. *Zagonetni dječak*. Zagreb: Zagrebačka stvarnost.
4. Kušan, Ivan. 2006. *Uzbuna na zelenom Vrh*. Zagreb: Alfa.
5. Kušan, Ivan. 2006. *Koko u Parizu*. Zagreb: Alfa.
6. Kušan, Ivan. 2015. *Koko i duhovi*. Zagreb: Znanje.

Sekundarna literatura

1. Crnković, Milan. 1993. *Tri Kušanova romana*, U: Dubravka Težak i Milan Crnković, Mato Lovrak, Ivo Kušan. Zagreb: Školska knjiga.
2. Crnković, Milan i Težak, Dubravka. 2002. *Povijest hrvatske dječje književnosti od početka do 1955. godine*. Zagreb: Znanje.
3. Grdešić, Maša. 2015. *Uvod u naratologiju*. Zagreb: Leykam international.
4. Hameršak Marijana i Zima Dubravka. 2015. *Uvod u dječju književnost*. Zagreb: Leykam international, d.o.o.
5. Hranjec, Stjepan. 1998. *Hrvatski dječji roman*. Zagreb: Znanje.
6. Hranjec, Stjepan. 2004. *Dječji hrvatski klasici*. Zagreb: Školska knjiga.
7. Hranjec, Stjepan. 2009. *Ogledi o dječjoj književnosti*. Zagreb: Alfa.
8. Kušan, Ivan. 1998. *Za Mladež i Starež*. Zagreb: Školska knjiga.
9. Kušan, Ivan. 2001. *Tri Tornja*. Zagreb: Ljevak.
10. Majhut, Berislav. 2005. *Pustolov, siročić i dječja družba: hrvatski dječji roman do 1945*. Zagreb: FF Press.
11. Majhut, Berislav. 202*. *Subverzivna uloga dječjeg romana Uzbuna na Zelenom Vrh* Ivana Kušana. Rad u postupku objavljivanja.
12. Skok, Joža. 1991. *Prozori djetinjstva (I)*. Antologija hrvatskog dječjeg romana.
13. Spehnjak, Katarina. 1993. *Prosvjetno-kulturna politika u Hrvatskoj 1945.—1948*. Zagreb: Institut za suvremenu povijest
14. Težak, Dubravka. 2008. *Kušanovo mjesto u razvoju hrvatske dječje književnosti*. Republika, 64, Kritika 9, 66-71.
15. Zalar, Ivo. 1978. *Dječji roman u hrvatskoj književnosti*. Zagreb: Školska knjiga.
16. Zalar, Ivo. 1988. *Umjetnost i dijete 4*. Zagreb: Centar za vanškolski odgoj Saveza društava "Naša djeca" SRH.
17. Zima, Dubravka. 2011. *Kraći ljudi – Povijest dječjeg lika u hrvatskom dječjem romanu*. Zagreb: Školska knjiga.

IZJAVA O SAMOSTALNOSTI RADA

Ja, Elena Mišćević izjavljujem da sam ovaj završni rad izradila samostalno, da je završni rad izvor vlastitog rada i istraživanja te da pri izradi nisu korišteni drugi izvori osim navedenih.
